

Kroniky a kronikáři města Miletína

Miletínská historie bezprostředně souvisí se jmény badatelů, jakými byli Josef Špringer, Jan Nepomuk Lhota nebo Josef Ladislav Jandera. Z jejich usilovné práce vzešly dvě publikované monografie a rozsáhlé rukopisné dílo, které staví nejen na dochovaných archivních pramenech, ale především na zápiscích a sebraných zprávách miletínských lidových písmáků a kronikářů. A právě osoby a dílo nejvýznamnějších z nich má přiblížit následující seriál.

2. František Žába

Rodina Žábů je v miletínském prostředí dobře známá, zejména v souvislosti s Annou, maminkou nejznámějšího rodáka Karla Jaromíra Erbeny. Její bratr Josef byl nezapomenutelným kantorem, který během své dlouhé učitelské dráhy vychoval celé generace miletínských chlapců a dívek. Méně se toho však ví o jejich otci, Františku Xaveru Žábovi, ačkoliv byl prvním miletínským kronikářem, bez jehož zápisků by pravděpodobně nevznikla žádná z pozdějších historických monografií: Janderova Uiber Miletin in Böhmen ani Lhotův Miletin nad Bystřicí.

František Žába se narodil 10. října 1756 v rodině ručnickáře (puškaře) Františka Žáby a Kateřiny, roz. Vachutkové. O jeho dětství nemáme zprávy, teprve v roce 1771 jej nacházíme jako patnáctiletého v konskripci miletínských obyvatel. V jednadvaceti převzal rodný dům a následujícího roku se oženil s Annou Hlavatou, se kterou v následujících letech počal šest dětí.

Není bohužel známo, kde a jaké získal vzdělání. V roce 1782 je uváděn nejprve jako varhaník a v devadesátých letech působí rovněž jako písař. V roce 1794 vstupuje do pekařského cechu, kterému následně vyřizuje úřední záležitosti. Obdobně později působí rovněž v cechu hrnčířském, řeznickém a v cechu rozličných řemesel. K 1. dubnu 1799 pak nastupuje jako městský písař na

miletínskou radnici.

Vstupem do městských služeb dosáhl společenského vrcholu. Když o necelý rok později zemřel v březnu 1800 dosavadní miletínský kantor a městský syndikus (jednatel, hlavní úředník) Jan Erben, stal se František Žába jeho nástupcem. Jako učitel působil do roku 1814, kdy místo postoupil svému synovi Josefovi. Rychle se stal váženou osobou; byla-li budoucímu básníku při křtu za kmotru paní purkmistrová Erbenová (nebyla příbuznou), nebylo to jistě proto, že by tím místní honorace prokázala přízeň chudému ševci Erbenovi (jak se domníval Alois Jilemnický), ale stála za tím bezpochyby právě úcta k jeho tchánovi, městskému syndikovi a kantorovi Žábovi.

Pro budoucnost tedy bylo významnější právě Žábovo působení na staré miletínské radnici, stojící uprostřed miletínského náměstí, než jeho (v porovnání se synem) poměrně krátká kariéra učitelská. K Žábovým povinnostem patřilo vedení všech písemných agend městské rady, zejm. městských knih, korespondence, dohled nad registraturou a archivem. Ke svým novým funkcím přistoupil s náležitou odpovědností a pilí: krátce po svém nástupu uspořádal staré listiny a všechny písemnosti nechal následně svázat do dvanácti svazků, které doplnil inventářem, což byla tehdy na venkovské poměry věc nevídaná.

Velkou pozornost ovšem František Žába věnoval rovněž obsahu starých listin a pergamenů, které přerovnával v truhlicích uložených v radniční budově. Při jejich pročítání záhy poznal, že v ledasčem doplňují zprávy o dějinách rodného městečka, se kterými se seznámil již při čtení třetího dílu Pozoruhodných starožitností Království českého od Karla Josefa z Bienenbergu. Zajímavosti a významné zprávy, které objevil v městském archivu si poznamenával a vypisoval. A záhy se rozhodl pro sepsání

ucelené miletínské kroniky, Paměti města Miletína.

Na jejich úvod použil citace (překlad) z Bienenbergových Starožitností. Nebyla to však samozřejmě jediná literatura, se kterou Žába pracoval: bezpochyby nejprve přečetl řadu knih o dějinách Čech, mj. stále oblíbenou Hájkovu kroniku. A v její kritické edici také objevil zmínku o události, která se stala vůbec nejstarší dějinnou zmínkou o Miletíně, tedy o návštěvě Otty Bamberského v roce 1124. Tento letopočet proto postavil na úvod svých Pamětí a pak už jen přidával další a další zprávy, dohledané v knihách i původních miletínských listinách. Sesbíral rovněž zprávy o kostele, věži a zámku, sepsal historii Sousedského domu. Velice prozíravě si pořídil rovněž opisy nejstarších miletínských listin, pergamenů s městskými privilegii a kupními smlouvami a rozsudků městského práva, potvrzených apelačním soudem.

V létě roku 1818 navštívil Miletín profesor pražské univerzity a hořický rodák Josef Ladislav Jandera. Začínal tehdy sbírat historické zprávy o Hořicích a jejich okolí a v Miletíně jej proto okamžitě poslali právě za bývalým učitelem Žábovi. Svoji kroniku měl tehdy dovedenou přibližně do období stavovského povstání a k bitvě na Bílé hoře. Půjčil ji Janderovi společně s dalšími poznámkami a ten si vše potřebné opsal. Společně s Baudischovým Liber memorabilium se tak Žábovy Paměti staly součástí Janderoých monumentálních Poznámek k dějinám města a panství Hořic a základem první miletínské monografie, Janderovy Uiber Miletin in Böhmen, která vyšla v roce 1830.

František Žába psal svoji kroniku až do své smrti v lednu 1836. V základních obrysech ji stihl dovést až do své současnosti. Později ji s obdivem četl i Jan Nepomuk Lhota a nepochybně byla jednou z motivací, které i Lhotu později přivedly ke kronikář-

ské práci. Kam se však později poděla, není známo. Josef Špringer si na počátku 40. let 20. století poznamenal, že Karel Jaromír Erben odvezl zápisky svého dědečka do Prahy a věnoval je Národnímu muzeu. Na Špringerův popud po nich tehdy pátral Antonín Grund, ovšem bez úspěchu. Tato zpráva je ovšem zavádějící, neboť na počátku roku 1880, tedy téměř deset let po Erbenově smrti, si v Miletíně Žabovy zápisky opsal, prý podle originálu, Rudolf Dreyschuk. A právě tento opis, uložený v archivu miletínského muzea, je jediným dochovaním Žabových Pamětí, které máme v současnosti k dispozici.

Do sešitu osmerkového formátu si Rudolf Dreyschuk zapisoval nejprve modlitby a mešní písně, později nejrůznější, nesourodé poznámky. V lednu 1880 do knížky opsal Žabovy paměti, které částečně doplnil o mladší zprávy a nové poznatky: zaplnil tak více než dvě stovky stránek. Vlastní text rozčlenil do kapitol a celkem pěti oddílů: historického, který obsahuje letopisecké zprávy o Miletíně, topografického, který se zabývá historií významných budov (zám-

ku, kostela) a některých okolních vsí. Třetí část, ediční, přináší opis ortelů apelačního soudu a městských privilegií. Část čtvrtá je věnována hmotným památkám a přináší přehled nápisů a znaků na sochách a křížích stojících pod širým nebem. Poslední část, nazvaná Rozličné paměti, obsahuje mj. výtah z cechovní knihy a opisy listin z městského archivu. Toto členění textu není však výlučné, neboť jednotlivá témata se prolínají. Můžeme však předpokládat, že stejné rozvržení textu použil v originále i František Žába.

Žába neopisoval jen údaje z knih a z nalezených listin. Nejvýznamnějším přínosem jeho kroniky je právě to, že zaznamenal množství vlastních postřehů a zpráv z vlastní paměti. Bylo to on, kdo například zaznamenal zprávu o zvonku s letopočtem 1271, nalezeném při zemních pracech na Parkáni. Podrobně sledoval též epigrafické památky: letopočet stavby staré radnice tak určil výhradně podle letopočtu vyrytého na ostění přízemních dveří. Jako první uvedl rovněž popisy křížů a soch na miletínském panství, případně doplnil často neúplné

údaje Bienenbergovy. Řada dokumentů, které opsal, se již do dnešních dnů nedochovala, a jejich obsah známe právě jen díky Františku Žabovi.

Jak už bylo řečeno výše, František Žába svoji kronikou položil základ celému miletínskému dějepiscectví. O to větší je škoda, že originál jeho Pamětí dnes není k dispozici. Ale i díky Dreyschukově opisu se můžeme seznámit s cenným dílem člověka, pro nějž měl Jan Nepomuk Lhota jen slova obdivu: Co Kosmas, první kronikář český, nám Čechům jest, toť jest onen ctihodný muž městu Miletínu. On patří do počtu oných slavných mužů, bych Hýblovými slovy promluvil, jenž neúnavnou o to měli péči, aby dějiny a události vlasti naší co nejbedlivěji a nejpilněji sepsali, chtějíce potomstvu zanechat památku slavných činů předků našich slovutných oných Staročechů. Kýž podobně i mnohá osada takového najde muže, který by, co pamětného pro osadu tu, nepaměti z náručí vyrval a potomstvu zanechal. Jaká to zásluha pro veškeré občanstvo, ano i časem pro celou vlast!